

Mülteciler Günü ardından Suriyeli Mülteciler

Av. Taner Kılıç-17.07.2011

Bu yıl 20 Haziran Mülteciler Günü vesilesiyle mültecilerin sorunlarını özel olarak hatırlatmaya, değişik rakam ve istatistikler sunmaya hiç gerek olmadı.

Zira son aylarda Tunus, Mısır, Libya, Suriye ve son olarak yeniden Somali'deki gelişmelerden ötürü birçok insanın yollara düşerek güvenli bir sığınak aradığını birkaç aydır hemen her gün bütün dünya olarak medyadan takip ediyoruz. Bu yolculuklarda önemli sayıda insan yollarda kurban oldu; üstelik bu kez yaşamsal tehlike altında görülenlere kasten yardım edilmemesi gibi insanlık adına utanç verici tavırlara da tanık olduk. Son bir-iki aylık süreç içinde iyice yoğunlaşan Suriyeli mülteciler ise dünyanın her coğrafyasında ve tüm zamanlarda çok önemli olan bu insanlık dramını bize yine yakıcı bir şekilde hatırlattı. Genellikle pek de duyarlı olmadığımız geçmiş zamanlardaki veya uzak coğrafyalardaki insanların dramı şeklinde değildi bu kez. Can havliyle yollara düşen, üzerlerine doğru dürüst bir elbise ve ayakkabı bile alamadan kaçan insanları yanı başımızda görmek bizlere olayın ciddiyetini ve vehametini gösterdi.

Türkiye'ye sığınmaların başladığı ilk günlerde Suriyeli mültecileri iskan edildikleri kampta ziyaret eden Dışişleri Bakanı "insanların gözünde korkuyu gördüm, evini barkını bırakarak gelen 70 yaşında tek başına bir kadının halini anlamak lazım" şeklinde bir demeç verdi. İşte mültecilik tam olarak budur ve bunun için hiçbir siyasi, ekonomik hesaplara girişmeksizin korunmaları gerekir. Biz Suriyeli veya Filistinli veya Afganistan, Somali, Sri Lanka, Eritre veya dünyanın başka sancılı bölgelerinden gelen her sığınmacının gözüne bakabilsek aslında aynı korkuyu, çaresizliği, travmayı ancak tüm bunlarla birlikte tutunmak istedikleri ümidi görebileceğiz. Bu nedenle her ne kadar ülkemiz tarihi görel olarak bu konuda iyi bir tarihe sahip olsa da günümüz Türkiye'sindeki sığınmacılara nasıl bir mevzuat ve uygulamanın reva görüldüğünü merak edip araştırabiliriz.

Suriyeli mültecilere bu kez Türkiye fiziken ve ruhen hazırlıksız yakalanmadı. Görülebildiği kadarıyla mültecilere daha ilk günlerden itibaren sınırlar açık tutuldu, tıbbi ve insani yardım sağlandı. Medyadaki kimi strateji uzmanlarının hemen girişmeye başladıkları maliyet hesaplarına hükümet itibar etmedi ve bizzat Dışişleri Bakanının ağzından "10.000 insan gibi bir sayı sınırlamasına sahip olmadıklarını" en başta bildirdi (sonradan öğrendiğimize göre hükümet 800.000 insana kadar hazırlıklı olduklarını, ancak bunu aşan bir sayıda uluslararası toplumdan yardım almayı düşüneceklerini bildirdi). Oysa 1. Körfez Savaşı sırasında Halepçe'den kaçan 460.000 Kürt sınırlarımıza ulaştığında bu kişileri ülkeye sokmama yönünde ciddi bir direnç gösterilmişti. Ekolojik dengenin bozulmasından tutun da ülkedeki Kürt sorununa kadar birçok

gerekeç ile bu kitlenin ÷lkeye sokulmaksızın barınması ve ulaşılması güç karlarla kaplı dağ geçitlerinde bir tampon bölgede tutulmaya çalışıldığını, bunun da Türkiye dışında oldukça tepki ile karşılandığını hatırlamamız lazım. BM Güvenlik Konseyinin devreye girmesi, Kuzey Irak'ta uçuşa yasak bölge oluşturulması, Çekiç Güç'ün bölgeye konuşlanması ile güvenli bir hat oluşturulabilmiş ve ancak bundan sonra bu kitlenin sorunları daha normal bir şekilde çözüm yoluna girmişti.

O dönemde fark edilen bir başka önemli husus, İHEB madde 14 ile temel bir insan hakkı olarak tanınan, Türkiye'nin de hazırlayıcı ve imzacı tarafı olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi ile bir uluslararası koruma alanı olan iltica hakkına ilişkin ÷lkede hiçbir mevzuatın olmadığıdır. Normalde böylesi bir temel insan hakkı Anayasada koruma alanı bulması gerekirken ÷lkemizde bu alanı düzenleyen yasa ve hatta tüzük ve bir yönetmeliğin bile olmadığı tespit edilmiştir. Mevzuattaki bu ciddi boşluk ile tüm uygulamanın idari tasarruflar altında yürütüldüğü, hemen hiç yargı ve idari denetimin yapılmadığı fark edilmiştir. Ancak bundan sonra 1994 yılında çıkarılan bir yönetmelik o zamandan bu yana halen ÷lkemizde iltica hukukunun temel metni olarak işlev görmektedir.

Ancak ÷lkedeki bu alanda çalışan hak örgütleri ve sivil toplumun zaman içinde kapasite oluşturması, avukatların bu mağdur kesime daha çok ilgi göstermesi, alan hakkında iç hukuktan ziyade AİHM'de alınan önemli ve ağır kararlar ve nihayet AB üyelik müzakere süreci gibi önemli gelişim süreçleri bu alana tutulan ışığı sürekli yükseltmiş ve kanaatimce eskide zifiri karanlık olan bu "idari süreç" nispeten aydınlatılmıştır. Böylelikle bu mevzuat ve bu uygulamanın olması gereken kriterlerin çok gerisinde kaldığı, geçmişteki olumlu örneklerle övünüp şişmenin hiçbir anlamının olmadığı, günümüzden geleceğe artık ciddi değişiklikler yapılması vaktinin geldiğini ve hızla geçmekte olduğunu İçişleri Bakanlığı içinde bir irade görmüş ve harekete geçmiş bulunmaktadır.

Türkiye 'mülteci' kelimesine alışmalı

Bu kapsamda İçişleri Bakanlığı tarafından takriben 3 yıl önce kurulan "İltica ve Göç Bürosu" bu yönde aldığı önemli inisiyatifle ÷lkede ilk kez bu alana ilişkin bir yasa hazırlığına girişti. Üstelik bunu Türkiye'deki yasama faaliyetlerinde hemen hiç görmediğimiz bir şekilde alanda çalışan sivil toplum kuruluşları ve akademisyenlerle istişare süreçleri işleterek yaptı. Taslağın geldiği aşama itibariyle genel seçimler nedeniyle TBMM'ne yıl içinde sevk edilmedi ancak 2011 yılı sonuna kadar taslağın sevk edilmesi ve Türkiye tarihinde bu alana ilişkin çok önemli bir gelişmenin yaşanması bekleniyor. Birçok değişikliği içeren bu yasa taslağı elbette başka birçok yazının konusunu oluşturmayı hak ediyor ancak bu aşamada sadece işaret etmek isteriz ki; 1990'lı yılların

başındaki Türkiye sığınmacıları ülkeye sokmayarak onları karlı dağ başlarında tutmaya çalışan, kendine siyasi ve ekonomik anlamda güvenmeyen, hukuk olarak ise bu alana ilişkin hiçbir mevzuat kısıntısı bulunmayan bir Türkiye idi. 2010 sonrası Türkiye'si ise sığınmacıları bir tehdit olarak görmediğini açık bir şekilde ifade ediyor, siyasi ve ekonomik olarak bir güven söz konusu ve Türkiye tarihinde ilk kez bu alanda kapsamlı bir yasa, ilgili alt mevzuat ve özel bir birimin oluşturulmasının eşliğinde.

İşte tam da bu konjektürde ülkemize sığınan mültecilerin ulusal, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve medya ile irtibat kurmalarına izin verilmemesini anlamak bizce hiç mümkün gözüküyor. Tüm inisiyatifi elinde bulunduran Dışişleri Bakanlığı'nın bu konuda da artık daha özgürlükçü, şeffaflıktan yana ve insan haklarını önceleyen tutumlar içine girmesi beklenirken halen eski refleks ve korkulara kapılmasını anlamlandırmakta ciddi güçlük çekiyoruz. İçinde Mülteci Der'in de bulunduğu Mülteci Hakları Koordinasyonu sığınmacılarla görüşebilmek için yaptığı başvurularına halen olumlu bir cevap almadı. Uluslararası Af Örgütü'nün Londra'dan gelen Suriye araştırmacısı tüm girişimlere rağmen mültecilerle görüşebilme ümidiyle Hatay'da bir hafta bekledi ancak görüşme izni alamadığından Londra'ya döndü. Benim bildiğim TMMOB, DİSK, TTB gibi ülkemizin önemli ve büyük sivil yapıları bile bu kamplara girme iznini bir türlü Dışişleri Bakanlığından alamadılar. İzmir'deki hastanelere getirilen Libya'lı yaralılar ile görüşebilmek için Dışişleri Bakanlığına Mülteci Der olarak yaptığımız tüm yazılı başvurular da cevaplanmadı. Mültecilere ve yaralılara kapısını açan ve üstelik kapının açık kalacağını deklare eden Türkiye'nin gelen kişilere uyguladığı bu tecrit ve izolasyona mantıklı bir anlam verebilmemiz mümkün değil. Bazı gazete haberlerinde yer aldığı şekliyle Dışişleri Bakanlığının bu temaslara yabancı ülkelerin istihbarat örgütlerinin burada faaliyet göstermesine engel olmak adına medya ve sivil topluma ambargo uygulandığı şeklindeki yorumlara inanabilmek bizce mantıklı gözüküyor.

Türkiye'nin bir kısım bürokrasisinin köy ve şehirleri askerlerce kuşatma altına alınmak üzereyken Suriye'den can havliyle kaçarak gelen kişilere ısrarla "mülteci" yerine "misafir" demeyi tercih etmesi; üstelik bununla sınırlı kalmayıp bir de her "mülteci" dendiğinde "misafir" kelimesiyle bunu değiştirmeye çabası içine girmesi yine bir başka anlam veremediğimiz bir yanlış algılayış ve tutumdur. Bizce Suriye'den gelen bu kitleye "mülteci" yerine "misafir" denmeye çalışılması terminolojik bir bilgi eksikliğine dayanmıyorsa kasıtlı bir manipülasyona işaret ediyor demektir. Bu manipülasyonun ise yurt içine ve dışına bakan farklı amaçları olabilir. Başta sınırlı bir bürokrasinin bu konudaki telaşını gördüğümüzde gülüp geçmeyi düşünüyorduk ancak mesela TRT'nin son günlerdeki haberlerinde "mülteci" tanımlaması yerine "misafir" kelimesini tercih ettiğini gördüğümüzde durumun ciddi bir noktaya evrildiğini hissediyoruz.

1951 Cenevre BM Mülteci Sözleşmesinin bu yıl 60. kabul ediliş yıldönümü ve BMMYK bunun dünyanın her yerinde hatırlanması ve kutlanması için bir dizi etkinlik organize ediyor. 2011 yılının başından itibaren gelişen olaylarla dünya uluslararası iltica korumasının ne kadar önemli ve hayati bir mesele olduğunu bir kez daha anladı bence. Bundan dolayı umarız tüm dünya ülkeleri önceki yıllardan bu yana yavaş yavaş gelişen göçmen ve mülteci karşıtı siyasi ve ekonomik politikalarından vazgeçerek insanı merkeze alan politikalar üzerine yeniden yoğunlaşmaya çalışır ve 1951 sözleşmesini günümüz koşullarına uyarlayarak izleme ve takip mekanizmaları gibi imkanlarla geliştirebilir. Türkiye'nin ise artık 1990'lı yılları çok geride bıraktığı, 2010'lu yılların kendisine sağladığı siyasi ve ekonomik güç ile ülkede ve bölgede insan haklarından yana ve doğru terminoloji ile uluslararası koruma içinde üstlenmesi gereken inisiyatifi üstlenmesi ve artık eski refleks ve korkularından sıyrılması vaktinin geldiğini görmesi gerekmektedir.

Av. Taner KILIÇ

Mültecilerle Dayanışma Derneği

Bu yazı 17.07.2011 tarihinde Zaman Gazetesinde yayınlanmıştır.